

Sådan set - fra min synsvinkel

af Charles Nielsen, Brendgårdsvej 13, Ydby, 7760 Hurup

Ude på Draget, hvor den daværende Boddum-Ydby kommune og den nuværende Sydthly kommune begynder eller ender, afhængig af hvilken retning man kommer fra, havde vi Mads Fogeds forlystelsesetablissement.

I al sin enkelthed bestod det af en karrusel, et stangtennisspil, et par gynger og en vippe, og ikke at forglemme en tilhørende slik- og isbod, der for det meste blev passet af Mads Fogeds kone, Augusta.

På sommerdage og lune aftener var stedet velbesøgt, og da forlystelserne stod til gratis afbenyttelse, var det ene og alene ishuset der skulle give fortjenesten.

Oprindeligt var fiskeri familiens hovederhverv, men efterhånden som forureningen tog til, fra såvel industri, landbrug som husholdninger, formindskede det år efter år indtægten ved fiskeriet.

Mange år efter anden verdenskrig gik landevejen endnu mellem Mads Fogeds hus og fjorden. Resultatet af denne vejføring var et meget skarpt sving, der forårsagede flere ulykker, efterhånden som antallet af biler øgedes og farten tog til.

I mangfoldige tider har fjorden næsten uhammet fået lov til at æde løs af Draget, men da vejen blev truet, kom der rigtig gang i høftebyggeriet for at sikre den smalle strimmel land mellem Nissum og Skibsted Fjord. Også stranden ud for Mads Fogeds hus har fået en solid stensætning, så forhåbentligt er der hermed én gang for alle sat en stopper for fjordens evige frådseri.

I trediverne var Mads Fogeds nære nabo hedens eneboer. Uden at have nærmere kendskab til manden og hans livsform, der kan have mange grunde, ved jeg, at han tjente til brødet og de daglige små fornødenheder ved at samle sten og slå skærver, og at han var en svoger til malermester Peter Kristiansen, Tvolm.

Huset, han beboede, står for mig som en ussel rønne, jeg formoder, han selv har flikket sammen af tilfældige materialer. Når vi som knægte af ren og skær nysgerrighed luskede hen for at bese det ejendommelige bygningsværk og eventuelt manden, var det i ængstelig spænding vi nærmede os, for i vor fantasi var en eneboer nærmest en vildmand og måske endda en farlig

Mads Fogeds hus på Draget

person.

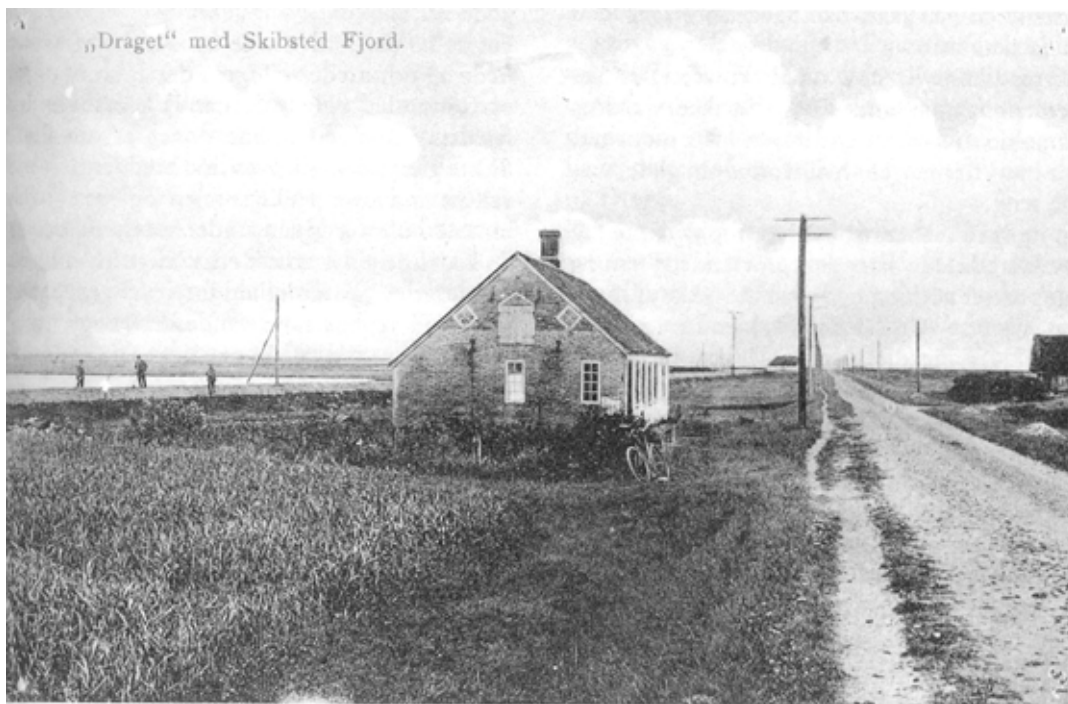
For det meste så huset tillukket og ubeboet ud, men en gang var jeg så heldig at træffe ham og fik derved lejlighed til et kik ind i boet, og det var selvfølgelig spændende, selv om det var alt andet end hygge, der omgav den gamle, enlige eneboer.

Et mindre smukt sommerhus, blev senere Mads Fogeds nærmeste nabo. Det var sikkert mere luksuriøst end eneboerens gemakker, men det pyntede ikke på omgivelserne, og da det lå tæt på stranden og tog den smukke udsigt ud over bredningens blå vover, beordrede myndighederne det fjernet.

Mod vest, før vejen går mod Helligsø, stod endnu i 1988 et af de to rødmalede træhuse, statsbanerne brugte som sporskiftestation, når toget krydsede landevejen på ruten til heden, hvor der blev hentet grus og ral til banelegemets vedligeholdelse. At der blev hentet meget, kan ses af den store udgravning vest for Mads Foged, og ligeledes er der synlige udgravninger længere vest på langs Helligsøvej i området, der i dag er bebygget med sommerhuse. Med hedens endeligt forsvandt de store flokke af hejler og regnsøver, der fouragerede her i træktiden, om foråret og efteråret.

Et område med sumpe og vandhuller, der var ændernes og vadefuglenes domæne, gik ligeledes tabt ved sommerhusbyggeriet.

Men ud mod Helligsøvejen, hvor vådområdet lå, har vi i dag erstatningen i form af en sommerkiosk.

T.v. vognmand Niels Jensen og vejmand Otto Madsen, i baggrunden Mads Fogeds hus

Nu da statsbanerne havde taget hul på heden, fortsatte vognmændene med at hente grusmaterialer til hus- og vejbyggeri. Følgen heraf er, at terrænet på det nærmeste er i niveau med fjorden, hvilket flere gange har bevirket, at store dele af området er blevet oversvømmet. Men værre er det, at freden og heden for evig er borte.

Efterhånden som vejene skulle forbedres, udvides og tromles, blev der behov for sand, sten og grus i umådelige mængder. Sandet og gruset kunne heden levere, og stranden kunne yde sit bidrag af sten til skærverne. Ved lavvande var det derfor et almindeligt syn at se mænd og store drenge gå langs strandkanten, hvor de med en fork vrikkede stenene løs og kylede dem sammen i smådynger, som så blev kørt ind på heden i en tung og uhåndterlig trillebør, hvor datidens Jens Vejmand stod og forvandlede de hårde sten til skærver.

Til tider var det noget af en kold bestilling at stå ude på den flade hede, når vestenvinden sendte efterårets klamme kulde ind over sletten. For at bryde de værste vinde, var de fleste beskyttet af en selvgjort, trebenet skærm, der var beklædt med opsprættede salpetersække. Arbejdet med stenpikkeriet i tyverne og trediverne kom ind under begrebet nødhjælpsarbejde, som beskæftigelse for en del af de mange, der ellers gik ledige, især om vinteren. Sandet, gruset og skærverne gav

arbejde til mange mennesker. Det var ikke nok med at grave, harpe og knuse stenene. Materialerne skulle også hentes og fragtes ud til brugerne, som hovedsageligt var vejvæsenet. Det var et arbejde, der kom de hestekørende vognmænd til gode, og med et par stærke jyske heste som forspand for to tungt læssede vogne gik det mageligt - langsomt, men sikkert. Og selv om det ikke var den store, tunge trafik der sled vejene, skulle de alligevel til stadighed passes og plejes. Til det brug skulle der jævnlige køres både med sand og grus, som så blev placeret i bunker langs med vejrabatten, i passende afstand for vejmandene og deres trillebøre.

På Draget var der både vejmand og vognmand. Tilmed boede de næsten over for hinanden tæt ved landevejen. Vejmand Otto Madsen var lige så kendt under navnet - "Otto Vejmand". Nu til dags ser man ingen vejmand mere, der som Otto Madsen går deres enegang og betjener hvervet med kost, skovl og trillebør.

Min bedstefar (farfar) Anders Nielsen, Lyngs, var gennem en årrække vejmand, og måske har han gået og repareret vejen på Draget. Om han blev kaldt "Ajs Vejmand", ved jeg ikke, men jeg har engang hørt mor benævne ham som "Ajs Galsind".

Der har sikkert været noget om snakken, for selv om jeg ikke kendte ham, har jeg set resultatet af en hævnakt, han havde foretaget

mod deres dragkiste.

Af pladshensyn, stod møblet placeret så nederdrægtigt, at "Ajs Galsind" ikke sjældent hamrede sit søvndrukne hoved ind i monstret, når han efter nattens hvile forlod sin gode, varme seng.

En morgen mente han, det kunne være nok, så resolut hentede han den grovtandede sav og kappede et godt og nødvendigt stykke af møblets hjørne. - Og således fik hjemmet i Enkestræde 4, Lyngs beskåret et dagligt, meget generende raserimoment.

"Ajs Galsind" er ikke just et flatterende navn, og desværre for mig, er kromosomer og geners veje uransagelige.

De hestekørende vognmænd måtte efterhånden vige pladsen for de motoriserede. Således blev vognmand Niels Jensen en af de sidste. Senere gik sønnen, Alfred Jensen, i faderens fodspor, idet han startede en motoriseret vognmandsforretning, der gennem årene har udviklet sig til et større foretagende.

På et kort fra 1896 kan jeg se, at det vi altid har kaldt Sindrup Vejle, her er benævnt "Thyholmvejle". Men det forandrer intet, Vejlen er der ikke mere, den vejle der var et sandt eldorado for alle arter af svømme- og vadefugle, forsvandt under anden verdenskrig, da Vejlegårds ejer, entreprenør Høje Kristensen, tørrede hele herligheden ud. Senere har der været røster fremme om at udtørre Skibsted Fjord fra det smalle sted mellem Boddum og Thyholm og vestpå til draget. Planerne er forhåbentligt forlængst løbet ud i vandet og både gemt og glemt.

Før udtørringen havde Vejlegård store og saftige græsarealer, hvorimod marker til dyrkning af korn og andre afgrøder var minimale. At der var animalsk produktion på gården, blev de forbipasserende mindet om, da møddingen, der lå ud til vejen, spredte de landlige dufte ud over de vejfarende. Ved denne mødding var manden fra Vejlegård engang så venlig at begrave vor hund Bu'falo, da den havde det uheld at blive dræbt af en bil, mens jeg på cykel og den til fods, var på vej ud for at nyde strandlivets glæder. Dermed var den sommer-søndag ødelagt for mig, og mest af alt for den gode Bu'falo.

For at holde fjorden ude fra den bortgravede hede og udtørrede vejle, må der af og til diges op for vandet, og selv det kan ikke altid hindre

fjorden i at oversvømme noget af området. Sidste gang, den gik over sine bredder, fossede vandet ind over Helligsøvejen og satte både sommerhuse og vejlen under vand. At det er en kedelig og dyr affære er tydeligt for enhver, selv om det gav mulighed for at fange et måltid fisk i vejleens salte vande, så længe oversvømmelsen stod på. Så en skønne dag går det måske i opfyldelse, hvad en mand, der hver dag har udsigt over det store udtørrede område, sagde til mig: "Du skal se, en dag går naturen hen og forvandler det hele igen, til den vejle det var engang".

Om efteråret, når vinden fra sydvest kulede ind over vejleens langstrakte område, susede det sikkert slemt i Laust Sørensens fritliggende længe og kakkelovnen krævede givetvis et par ekstra tørv, når den i det hårde vejr skulle præstere en passende stuetemperatur.

Det var tanker, jeg kunne gøre mig, når jeg efter en tur i strid modvind havde smidt cyklen ved banens vejoverkørsel og så røgen fra hans skorsten brække over, næsten før den forlod piben.

Det var den slags vejr, der lokkede mig og andre jægere af hus, for når det kulede af sydvest forlod ænderne i lav højde Skibsted Fjord for at søge læ og føde i Vejleens store siv- og rørskove. Mark og engstykket, der er afgrænset af banen, Vejleå's udmunding, Skibsted Fjord og Laust Sørensens lille jordlod, havde Ydby jagtforening i en årrække lejet af Mikkel Riis, Sindrup. Det stykke var netop en af ændernes foretrukne trækruter om i Vejlen, når det var andevejr, som ruskvejr hedder i jægersproget. Medlemmerne af jagtforeningen havde fri afbenyttelsesret, så her har mange jægere haft mange skønne stunder, men om ænderne så også ligefrem hyggede sig, er vel mere tvivlsomt.

Laust Sørensens hus er nu som så mange andre blevet degraderet til sommerhus, en disposition, der i tyverne og trediverne ville have været en utænkelig tanke. For hvad vi dengang forstod ved et sommerhus eller strandhus var for det første, at det skulle ligge ved stranden og hertil kom, at det helst skulle være af træ og se lille og ydmygt ud. En overgang gik der mode i at bruge gamle, udrangerede jernbanevogne til formålet. Cirkusvogne var vel endnu bedre egnede til sommerhusbrug, så ingen forundrede sig, da Miehes forretningsfører, Vogelbein, placerede en udtjent beboelsesvogn ude på

Draget.

Det var synd at sige den pyntede på omgivelserne, men den slags bagateller var der ingen, der kunne beskæftige sig med, da vognen og en tilhørende vandpumpe var placeret i respektfuld afstand fra fjorden og tilmed på Vogelbeins egen grund.

Mange herrens år efter at beboelsesvognen var fjernet, stod den tilhørende pumpe der endnu, endda et godt stykke fra stranden. Den så ene og forladt ud, og lignede til sidst mest af alt en skulptur fra en længst forsvunden tid, indtil bølgerne forbarmede sig og trak den med i dybet, gemt for alles øjne.

En af mine allertidligste erindringer fra Draget om badelivets og strandløvernes glæder stammer fra en søndags-soppetur, jeg i en meget ung alder deltog i sammen med skræddermester Vilhelm Nielsen, hans kone Kirstine og mor.

En sådan velforberedt dragtur bød givetvis også på andre udskejelser end lige netop sopperiet, for en rød A.B.C. sodavand, kaffe og blødt brød var ved den slags langture nærmest obligatorisk.

Under hele udturen kredsede mine tanker uafbrudt om den røde liflige, A.B.C. vand, der var med i kurven. En sådan nydelse skulle helst vare længe. Derfor blev flaskens søde indhold indtaget i små, beherskede slurke. Her var patentproppen af uvurderlig betydning, idet den var let både at åbne og at lukke, hver gang trangen til en ”slevver” meldte sig. Når flasken på den måde langt om længe var tømt, blev det noget af en sport hurtigst muligt at få den fyldt op igen med lidt af hedens overflod af sortebær, også om det var en kendt sag, at de på det nærmeste var en lidelse at spise, selv serveret med mælk og sukker.

Vel ankommet til stranden meldte så det ældgamle problem sig med at finde en velegnet rasteplads. Her var mine og det øvrige badeselskabs interesser ikke sammenfaldende, idet det for mig ikke drejede sig om udsigt til bølgeskvulp, skygge og hvile, men derimod om at soppe, finde sten med huller i og andre spændende ting, der kunne bruges til leg nu og hjemme, når det igen engang blev almindelig hverdag.

Om sommeren var det en selvfølgelighed for mig at springe barbenet omkring. Derimod så det helt forkert ud, når skræddermester Nielsen, Kirstine og mor på åbent terræn og i fuld

offentlighed smed skoene og de svære strømper, hvorefter de tunge og vraltende tog retning mod vandet på de alt for store fødder og hvidkalkede ben, som alle måtte tro, de havde fået kridtet til lejligheden.

Endnu dummere så det ud, da skrædder Nielsen stod i vandkanten med panamahat og cigar og smøgede benklæderne endnu en tak op og dermed åbenbarede, hvor hjulbenet han i grunden var. Efterhånden som Kristine og mor fattede mod og stavrede længere og længere ud, hankede de yderligere op i de omrullede nederdele, og så galt gik det, at de på det nærmeste krænkede blufærdigheden, idet de lyserøde, plusforagtige unævnelige efterhånden kom til syne ved nederdelens kant.

Nej, så var det anderledes fikst at se, når de solbrune bønderkarle i et spring forlod den gyngende badebro og med svømmetag fortsatte så langt ud i de blå bølger, at de på det nærmeste blev ude af syne. Måske var det til tider en farlig spøg, men i det mindste var det da metoder, ingen behøvede at skamme sig over. Dengang var begrebet strandløver sikkert ikke kendt, og hvis det var, havde jeg givetvis heller ikke forstået ordets rette betydning.

Men soppere var ganske almindelige mennesker, der i tyvernes Danmark med held kunne findes ved alle landets badestrande i forskellige komiske varianter. Proceduren, vi gik frem efter, var såmænd ganske normal, alderen taget i betragtning, men det skal indrømmes, at jeg nu så mange år efter er fuldstændig på det rene med, at der ikke i vort lille badeselskab fandtes så meget som skyggen af det, der lignede en strandløve.

Lidt før baneoverskæringen ved vogterhuset var der et bassin, hvis formål var at regulere vandstanden i vejen ved hjælp af sluselemme. Vandet, der blev afledt, løb så under vejen, og via Vejleå videre ud i Skibsted Fjord. Halvvejs rundt om bassinet var der et bundsolidt rækværk, der skulle sikre de vejfarende mod en ufrivillig dukkert.

Foruden at tjene det egentlige formål var bassinet et fantastisk godt fiskested, og da noget så kedeligt som fiskekort slet ikke var opfundet endnu, kunne enhver dreng frit smide snøren ud her. I lummert tordenvejr var det sikkert, at aborren og skallen gik til krogene med en glubende appetit, og fristende så de ud, når de stod der i stimer i det funklende klare vand. Så

Vejlegård, Sindrup Vejle ca. år 1910

på en god dag kunne der fanges et anseligt kvantum, men kun de færreste endte på stegepanden, idet katten var den eneste, der satte egentlig pris på delikatessen.

Senere har jeg til tider gjort holdt ved bassinet for at mindes en svunden tid og for at se, om der endnu skulle være lidt liv i vandene. Selv om vejens slusebassin var sikret med et gebommerligt solidt rækværk var stedet her med svinget og jernbaneoverskæringen langt fra ufarligt. Derfor piftede toget altid kraftigt med fløjten og passerede ligeledes forbi med minimal hastighed, også på grund af den meget skarpe kurve.

Vogterhuset i svinget var lille og undseligt, som statsbanernes vogterhuse rundt omkring i landet nu var, men siden det kom på private hænder, er det forandret til ukendelighed, idet der er bygget til, på, ved, ud og op i en uendelighed for at gøre det egnet til fritidshus. Selv om det var et vogterhus og altid er blevet kaldt for vogterhuset, som det såmænd bliver det den dag i dag, var det nu ikke et vogterhus i gængs forstand, idet der hverken var bomme eller bommedame på stedet. Her måtte vi, indtil blinklyset kom, nøjes med en stålkolofon af en klokke, der klemte, og jeg vil tro, at den blev sat automatisk i gang af toget, når det nærmede sig og skulle passere overskæringen. Flere år efter krigen gik både vej og bane meget nærmere huset, og jeg mener, at der blev sat blinklys op

ved overskæringen samtidig med at vejen og banelegemet blev reguleret. Senere kom så de automatiske halvbomme, der dog ikke hindrede, at fire nordmænd i 1989 blev dræbt på stedet, da de uagtsomt brasede igennem de nedrullede bomme.

Indelukket, som man er i en bil, har det aldrig huet mig at krydse hverken ubevogtede eller lysregulerede baneoverskæringer. Men som en vognmand sagde det, har vi kun et at gøre, og det er at stole på lyset og dets mekanik, for ellers kommer vi aldrig over. Det har jeg siden taget til efterretning og ind til videre er det da også gået godt.

Om gårdejer Thomas Andersen var lige så bange for at passere en jernbaneoverskæring som jeg altid har været, ved jeg ikke, men jeg formoder, han blev det efter ulykken, idet han her i overskæringen trods både fløjt og klokkeklemt, kørte direkte ud foran toget med arbejdsvogn og heste. Thomas Andersen slap heldigvis med livet i behold og uden men, hvorimod den ene hest blev dræbt øjeblikkeligt og den anden var så medtaget, at den måtte undlives på stedet.

På engstykket øst for banelegemet og vejen, hvor åen med udspring helt ude i Refs Hårdeng løber stille og klukkende igennem på sin snoede vej til Vejleå og videre ud i Skibsted Fjord, har jeg minder fra mange gode jagt- og naturoplevelser. I det sjappede område nærmest

åen var der som regel et par viltre bekkasiner at øve sig på, en fornøjelse, der almindeligvis ingen skadede. Værre kunne det gå for de harer, der havde fået den klamme ide at gå i leje på engens tuer. Just herude har jeg ofte truffet på disse uforsigtige, der kom for sent ud af starthullerne. Det gav tid til et omhyggeligt sigte, før slagstiften udløste et eller to skud, der så for en stakket stund forstyrrede engens ro og fred. Resultatet var aldrig givet, for enten blev det en hare til gryden eller en der spurtede af sted, alt hvad remmer og tøj kunne holde, med livet, dette dejlige liv, i allerbedste behold.

Jagt er et nedarvet urgammelt instinkt, et instinkt jeg stadigvæk føler rulle i mit blod, men alligevel blev mine geværer hængt på knage i 1972. Jagtlejen var blevet ublu, og jagt var jo heller ingen nødvendighed for at skaffe det daglige kød, og måske knob det også med nænnen. Her falder Storm P's to vagabonder mig i tankerne. De står frysende uden for en velassorteret vinhandel og ser længselsfuldt på alle de fristende flasker, der står rækkevis på hyldeerne. Efter at have studeret sortimentet en tid, spørger Filurius sørgmodigt Skærsliberkus. "Du Skærsliberkus, ka du forstå te noen ka nænne å sælle spæritus." (frit efter Storm P.) - og Skærsliberkus har sikkert svaret nej. Lignende spørger kødædende mennesker ofte jægeren - kan du virkelig nænne at skyde harer og glemmer, at de gladeligt betaler slagterierne for flæsket.

Men jagt er glædeligvis mere og andet end drab. Det er ikke mindst det at sidde en tidlig morgen med hund og bøsse, godt skjult af siv og rør og med vågne sanser - se, høre og fornemme en ny dag vågne op til liv. Mange morgener har jeg følt denne rislende glæde, det var at sidde ved Vejleås udmunding, med udsigt over vandet, engen, bakkerne og Grethes ø, øen, der kun var synlig ved lavvande som en mudret banke, der bedst kan betegnes ret og slet som mågernes holdeplads.

På vej ud mod Draget, hvor åen fra Refs Hårdeng løber under vejen, stod der pludselig en dag et reklameskilt og lyste langt væk i farverne rødt og gult. Teksten var kortfattet og havde følgende sære ordlyd: "Det er Danmarks, der duer". Det generede mig en del, at der stod Danmarks og ikke Danmark, for havde der stået det, var der mening i galskaben, men jeg slog mig så til tåls med, at det sikkert var en stavfejl,

for dem var der vel andre end mig, der døjede så grueligt med.

Men ganske kort tid efter blev mysteriet opklaret og min horisont dermed betydeligt udvidet, idet der lige præcist over for, på modsatte vejside, blev plantet et næsten identisk skilt, kun med den forskel, at navnet og teksten var anderledes og som en god hjælp i undervisningens og folkeoplysningens ånd stod der gult på sort: "Det er Rick's, der drik's".

Nå sådan at forstå. Det var slet ikke fædrelandet i den forstand, der henvistes til, men derimod noget så trist som en kaffetilsætning.

Det var altså der, humlen stak, for i mine cirkler havde ingen kendskab til kaffetilsætningsmærket "Danmarks", men dette skilt gjorde vel så sit til, at folket vågnede op, også dem, der kun handlede i Ydby og omegns brugsforening og kun kendte og brugte "Rick's".

Ved nærmere analyse af produkterne lignede de hinanden til forveksling, og jeg vil tro, at begge firmaer købte savsmuldet på et og samme savskæreri, hvis altså det var lavet af savsmuld.

I enkelte specialforretninger kan pulveret vistnok købes endnu i dag, men jeg betvivler, at det nogensinde bliver et tilbudsnummer. Min eneste interesse i øget Rick's-forbrug lå i det faktum, at der i hver pakke var indlagt et samlebillede af forskellig art, såsom fugle, dyr, skuespillere og lignende. Et album til de eftertragtede billeder kunne udleveres af de handlende, når man mødte frem og foreviste et bestemt antal tomme emballager. Solide kunder fik vist albummet på forlangende.

Det siges, at reklamens magt er stor, men det gælder nu ikke over for alle, i særdeleshed ikke siden det er blevet sådan med spil og reklamer, at man dårligt nok kan åbne for fjernsynet eller radioen, uden at man har vundet et eller andet.

Nu, hvor jeg i tankerne forlader Draget, dette dejlige lavland, rinder en artikel mig i hu, som jeg for kort tid siden læste i Thisted Dagblad, hvor forfatteren beskrev, hvor godt det stod til med vildtet efter to milde vintre og et par gode somre. Men jeg fornærmer sikkert ingen, hverken forstmænd eller jægere, når jeg betvivler, at den danske vildtbestand er i fremgang, hvis den sættes i forhold til, hvad den var i tyverne og trediverne. Hvordan skulle det forresten gå til, når vi har udtørret vore enge, vådområder, vandhuller og tilmed dyrker markerne så intenst, at der ikke levnes så meget

Grustog ude ved Helligsø grusgrav 1915-16. Fra venstre nr. 8 (stående) A. C. Nielsen - nr. 4 fra venstre (i grøften) Ajs Brogaard

som en larve, bille eller et sølle enkelt ukrudtsfrø til vildtets føde.

Jeg har fået den skik at gå en tur rundt i kommuneplantagen, når den første sne er faldet, for at se, hvad der eventuelt færdes af vildt. Det har stået på i omkring fyrré år, og i anno 1990 var det for første gang umuligt at finde spor af hare, hvorimod fasanen lader sig høre og se engang imellem. Det lille vævre egerm forsvandt desværre fra vort foderbræt, da de to orkaner i firserne fældede de allerfleste af plantagens graner. I mange år havde vi dagligt besøg af en eller flere af de små akrobater, og da de var beskyldt for at tømme småfuglereder, fristede jeg dem med et par nylagte dværghønseæg, som de aldrig rørte, og det frifandt dem så for de grimme beskyldninger, selv om jeg endnu betvivler deres gode hensigter over for småfuglereder. Chokolade-orangestænger var derimod en lækkerbissen, men krævede hyppige og lange besøg ved vandtruget. Åbenbart har haren heller ikke gode livsbetingelser i kommuneplantagen mere. Mon sporene skræmmer, for dem er der mange af. Det vrimler med spor af hunde, tamme katte, vilde katte og skiløbere. For alle sætter vi vore spor, som livets mangfoldighed har gjort det til alle tider. Sådan har vi endnu spor af vore forfædres tinghøj og

galgebakke liggende bag bakkekammen, der rejser sig vest for engen ved Vejleå. Så ingen må forledes til at tro, Mads Fogeds forlystelsessted var det første på egnen. Og hvem kan tillade sig at forarges over, at en hængning var en slags folkeforlystelse, når vi som adspredelse kan følge vold og mord i lange serier på fjerneren, mens vi ligger henslængt i sofaen eller en god stol.

Efter krigen, da der igen kom benzin på købmændenes standere, og hjulene atter blev boltet fast på de opklodsede biler, gik vejvæsenet med mandskab og maskiner i gang med at rette sving og udvide vejene i takt med den stigende og tungere trafik.

Ved svinget, hvor vejen går op mod Sdr. Ydby og banelegemet tager retning mod Ydby Station, blev der for et halvt hundrede år siden høvlet noget af bakken for at forbedre udsynet for trafikken. Under den operation gik Damianus Kappels hus med i købet. I forbifarten så det ellers så hyggeligt ud, som det lå der halvvejs oppe på skråningen, lille og hvidkalket, synligt helt henne fra vogterhuset.

I de glade tressere, da der for alvor kom fart i hjulene, blev der for en ny vejføring her på stedet ofret et hus og en mindre landbrugsejendom på fartdjævelens alter. Huset,

der gik med i spillet, var en lang, hvidkalket længe, der lå med facaden ud mod vejen og var ejet og beboet af banearbejder A. C. M.

Andersen. Men da kært barn som bekendt har mange navne, lød han også gerne tillægsnavnene "Ajs Skrædder", og det mere brugte "Ajs Brogård". Anders var en glad, gemytlig og fingernem mand, der brugte meget af sin fritid til at reparere forskellige ting, såsom petroleumsapparater, cykler og symaskiner. I en alder af halvfjerds år begyndte han som samler af gasbageovne på den nystartede "Nofa" metalvarefabrik i Ydby, og mon ikke hans lyst og interesse for skruer, møtrikker og nøgler var grunden til, at han søgte og fik jobbet, som han til alles tilfredshed bestred gennem flere år.

Som den spasmer han var, fornøjede det ham, når han med gøen, skiftevis som en stor Grand Danois og en lille rasende galsindet Pekingeser kunne jage skræk i livet på folk. Det var en forlystelse, han tog i brug, når to eller tre var forsamlede, og var der nogen til stede, der ikke kendte ham, blev de altid forskrækkede og så sig desorienteret omkring efter de rasende dyr. På den bekostning er det sikkert sket, at uindviede har fået den forkerte opfattelse, at A. C. M. Andersen ikke var rigtig klog.

Landbruget, der røg med i svinget, lå et lille stykke nord for Anders Brogårds hus. Det var ejet af Anton Møller, der i over en menneskealder havde drevet bruget, der så til gengæld havde skænket familien føden.

I tresserne kunne det endnu vække vor samvittighed, når en veldrevet landbrugsejendom sådan uden videre blev ryddet væk. Havde det været ældgamle forfaldne bygninger, det drejede sig om, ville det have været forståeligt, men når det hele så intakt ud som her, var det ikke rart at se på. I firsernes Danmark er det noget ganske andet, for nu er det jo almindeligt at se selv store gårde fra den ene dag til den anden forsvinde som dug for solen, endda uden at nogen tager særlig notits af det. Om det så i manges øjne kommer ind under begrebet fremskridt, kan jeg ikke vide, men vær forvisset om, at den dag, en glatraget person med opstrammet slips på rette tid og fra rette forum igen og igen udråber det som et fremskridt, vil mange, der ikke gider tænke selv, efterhånden tro og tage det som et fremskridt. Men en ting er givet, på længere sigt skaber den slags ikke mere arbejde til ledige hænder, og det er et forhold, vi må have med i

vore betragtninger, hvis ikke vi ønsker at mange unge skal leve resten af deres liv på bistandshjælp.

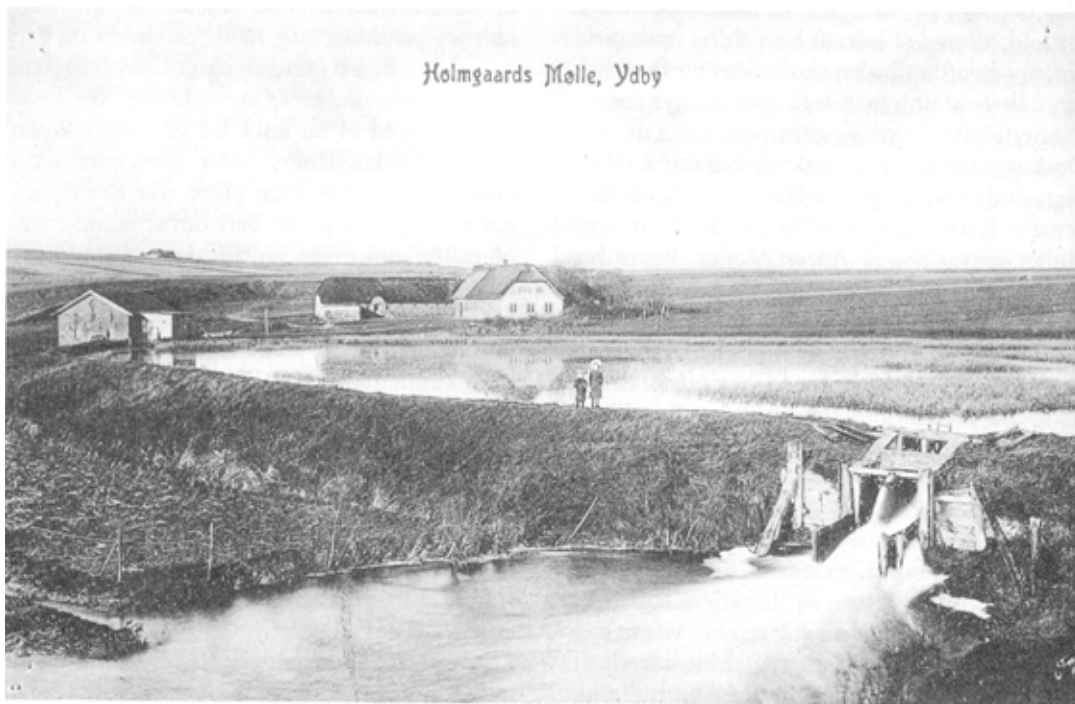
Både som barn og lømmel har jeg flere gange besøgt Anton Møllers hjem. Som barn var det i følgeskab med mor, når hun var ude efter bær og honning. Og da deres yngste datter, Oline, blev konfirmeret, var jeg med til hendes ungdomsgilde, sikkert fordi vi kendte hinanden fra pogeskoletiden i Sdr. Ydby og nu var blevet konfirmeret samtidig.

For at sige det ærligt og redeligt husker jeg kun en af selskabets unge damer, og det var Elin Hansen, datter af H. P. Hansen fra vogterhuset. Når jeg kun husker hende, har det nok været på grund af en slags forelskelse. I så fald blev det kun til, hvad jeg vil forstå ved et løst forhold, tilmed så løst, at hun aldrig opdagede det, for hvordan hulen skulle jeg, en fjortenårig, håbefuldt ung mand, få givet udtryk for sådanne følelser i ord og gerning.

Omkring samme tidspunkt tjente jeg i "Højbjerg" ude i Sindrup, hos Matilde og Niels Mogensen. Karlen på gården hed Peder Normann Møller og var søn af Anton Møller. Peder var en flink ung mand, som jeg af og til var med hjemme på aftenvisit. Under disse besøg blev jeg hurtigt klar over, at hjemmet var både Gud-, konge- og fædrelandstro, et indtryk jeg fik af de mange gudelige og kongelige billeder, der hang i deres køkken og stuer. Trosretningen, familien sluttede op om, kaldte sig "bornholmere", og selv om jeg gennem årene har haft kendskab til flere sekter, har jeg kun stødt på "bornholmere" ude hos Anton Møller i kristent forbindelse. At familien havde et Gudsforhold viste sig også ved, at vi efter et sådant almindeligt aftenbesøg altid sluttede af med at synge en sang, hvorefter Anton Møller bad en kort bøn.

Barndomshjemmets livssyn, af hvilken art det end er, ryster ingen sådan uden videre af sig, og det var vel det, der gjorde sig gældende for Peder Normann, når han af og til fandt Det nye Testamente frem og læste højt, før vi slumrede ind på karlekammeret i Højbjerg.

Her, hvor det er mig, der har ordet, kunne jeg vælge at slå på andre af skrivemaskinens taster, så ingen bliver forledt i den tro, at det er med stolthed, jeg beretter om en forbandet slyngelstreg, jeg bedrog en aften under Peders bibellæsning. Det bundede vel i, at jeg ikke gad

Holmgaard Mølle med mølledam og vandmølle, hvor der blev produceret elektricitet. Før eller omkring 1900

høre flere lange epistler og derfor ville sætte en stopper for galskaben med noget mere opmuntrende.

Den aften var Peder andægtigt gået i krig med skriftens vanskelige ord, og ligeså andægtigt hørte jeg på i en rum tid. I sådanne situationer er alverdens små djævle selvfølgelig forsamlede, så de er lige ved hånden og klar til at træde hjælpende til. Det hele var som tilrettelagt og forudbestemt af de usynlige små. Selv min seng var placeret som den skulle lige ved vinduet. Under disse gunstige og langt fra opmuntrende omstændigheder, var det, at en af de allestedsnærværende sataner for op i mig, idet jeg pludselig slog hårdt på ruden tre gange, rejste mig op i sengen og udrød forbavset; "Hvem mon det er?". Øjeblikkeligt for Peder som en trolde af en æske ud af sengehalmen, spurtede i den lange, hvide natskjorte ud af døren, om på vejen og råbte. "Er der nogen, der vil noget, så er det bare om at komme an". Men der kom ingen an, for der var ingen, der ville noget.

Da Peder igen var faldet til ro på halmen, diskuterede vi længe frem og tilbage, hvem der mon kunne have fornøjelse af den slags barnelege, og her kom de små djævle mig til hjælp igen med mange gode og troværdige forslag. Men nu, seks og halvtreds år efter, må jeg med skam bekende, at da Peder havde sundet sig efter turen i kulden og igen tog fat på stoffet, hvor han slap, gentog jeg spøgen, med det

resultat, at han måtte op af sengen og ud på vejen endnu engang.

Det var ikke kun åndelig føde Peder udøste over mit unge uvidende hoved, for alle sexologiens glæder og farer indviede han mig også i, men disse mine første lektioner i sexualundervisning, vil jeg lade ligge.

Da Thybanen blev anlagt i 1882 var alle baneoverskæringer her i området ubevogtede, i hvert fald var de uden bomme, selv den ved Ydby station. Foruden de fem steder, banen passerede offentlig vej, var der en del overkørsler anlagt til brug for de gårde, der skulle passere banen for at komme fra mark til mark.

I 1936 blev den meget stejle overkørsel ved Siagervej nedlagt og ført under vejen. Det var ikke i første række for at sikre vejtrafikken. Grunden var, at togpersonalet og de rejsende, der var med den sene aftenforbindelse mod Ydby, havde bemærket synkende bevægelser i toget lige før det skulle passere Siagervej. Det var en særdeles alvorlig sag, for ved et omgående eftersyn viste det sig, at skinnerne på et kort stykke hang fritsvævende i luften, så på den meget høje dæmning ved stedet var toget tæt på en alvorlig katastrofe.

Hurtigt blev banelegemet repareret, så der igen kunne passeres med forsigtighed. Herefter forestod der et større stykke arbejde med den nye viadukt og udvidelsen af et længere stykke af

baneskråningen, der så til sidst blev beplantet.

Når man førhen, oppe fra Holmgårdvejens jernbaneoverskæring så ned i dalen, var mølledammen med gården i baggrunden det første, der faldt en i øjnene. Tog man så vejen ned forbi elektricitetsværket, hørtes der altid en sydende plasken af vandet, der forlod det opdæmmede område ved risten og sluselemmen. Her ved Holmgårdværket søgte jeg engang stilungen som bestyrer. At pladsen blev ledig var kommet mig for øre gennem min bror, Anker Johansen, der på det tidspunkt var elektricitetsværksbestyrer på Ydby El-værk.

Som bekendt kan ingen ansøger få mindre end et nej, og da en brevforsendelse kun kostede femten øre plus bøvlet med at få brevet sat sammen, var tabet ved et afslag både til at overskue og bære. Der blev et afslag, idet jeg blev vraget til fordel for en forhenværende elektricitetsværksbestyrer. Det sørgelige budskab blev mig tilsendt af Anker, der til lejligheden havde forfattet følgende vemodige vers:

*O Broder lille, din Skæbne blev hård.
Du fik ej Pladsen i Holmegaard.
Nu aldrig du og din viv så huld,
faar Del i de Strømme af røden Guld,
som der udvindes af Vind og Vand.
Vi ynker dig alle, du slagne Mand.*

Ved et nøjere studium af verset fremgår det, at tidspunktet må have været 1945, for da ventede min viv sig for allerførste gang, og nu stod hun så der med en slagen mand der måtte se at komme til hæfterne igen. Hvor hårdt slaget tog på mig, husker jeg nu ikke, men jeg forvandt det så meget, at jeg fik lavet følgende svar.

*O, store Broder, ja vist gik der Skaar
af os i Kampen om Holmegaard
Saa nu har jeg druknet de skønne Drømme
om Fabrikation af jævne Strømme,
Have med Roser, Ukrudt og Persille,
hvor hun skulde have leget, den ventede Lille.*

Var kampen om pladsen i Holmegård faldet ud til min fordel, var barnet, vi ventede aldrig kommet til at lege der, idet hun døde på Gentofte Hospital få dage efter fødslen. Her blev hun døbt om natten og fik navnet Juliette Nielsen.

Da jeg kom i tvivl om det hedder Holmgård eller Holmegård, som vi brugte i vore vers, hvor

det rytmisk er rigtigt, slog jeg efter i A/S Jysk Telefons Navnebog, og da der her står Holmgård, formoder jeg, at det er korrekt, men tidligere har der heddet Holmgårde, og på stedet har der tilmed engang været farveri, men det var før, jeg husker.

Og mon ikke Anker har ret, når han i verset nævner vind og vand, da det også foresvæver mig, at der blev brugt såvel vind- som vandmølle, som supplerende trækraft for dieselmotoren på Holmgård elektricitetsværk.

Om mølledammen foresvæver der mig derimod intet. Den husker jeg tydeligt med dens smukke, knaldgule engblommer, engkabbelejer og hvad der af græsser og andet frodighed hørte engen og dammen til.

På vore kanter er engblommen nu noget af en sjældenhed i den fri natur, hvorimod den vinder indpas som forædlet plante i haverne, hvor den trives udmærket, selv om den bliver mere langstilket og mindre farvestrålende i den tørre jord.

Mølledammen var ikke mindre herlig om vinteren, når frosten, der knirkede under fødderne, havde bundet hele den store flade, så den skinnede som et blankpudset spejl, når den matte vintersol spillede i iskrystallerne.

Mor vidste godt, det frøs så der knagede. Det mærkede hun både på huden og brændselsforbruget, men om mølledammen var sikker til skøjteløb, kunne hun ikke sidde hjemme og bedømme, så måtte jeg aldrig komme alene, men gerne i følgeskab med Emil Hansen, der fra barnsben kendte dammen ud og ind, da hans forældre, Dorthea og Severin Hansen, havde ejet gården, der ligger lige over for. Der var ingen kære mor, der sagde ja, når jeg tiggede og plagede for en solotur til Holmgård. Jeg havde pænt at vente, til Emil havde tid og lyst. Så det var herligt, når dammen var sikker og lysten kom over Emil, og han ringede og spurgte mor, om Chaj måtte komme med en tur til Holmgård og løbe på skøjter. Og når lejligheden var der, og jeg måtte komme med, var der intet, jeg hellere ville.

Emil var en del ældre end mig, så det mandede altid op at være i følgeskab med ham. Dertil kom, at han imponerede mig på skøjterne, idet han mestrede såvel dame- som herresving og slog de flotteste ottetaller. Jovist var der liv og glade dage, når vi tog mølledammen rundt, og Emils ånde dampede som fra en kogende kedel,

*Holmgaard Mølle ca. år 1900.
Severin Hansen med hustru og børn*

mens han sang af fuld hals på tidens Top Ti, slagere eller døgnmelodier, som de kaldtes. De varede nu mange døgn, og var noget mere holdbare end melodierne af i dag. Af favoritterne kan for eksempel nævnes "Som ungarl da har man det godt", "Dengang, da jeg løb hjemmefra i mine unge". "Da jeg rejste fra min kone, glemte jeg paraply, den har kostet tyve kroner og er li'så god som ny, å ja, god som ny, å ja, god som ny, å ja, god som ny, god som ny."

Det var tekster, der var forståelige og anderledes lette at lære, end de dumme salmevers, man møjsommeligt terpede sig igennem hver dag, til glæde for læreren. Uden at huske det, forestiller jeg mig, at min tankegang har bevæget sig noget i den retning. Men det var en fejlbedømmelse, endda en stor fejlbedømmelse, for når døgnmelodierne blegner og er væk, holder både fædrelandssange og salmer stadigvæk tonen, og selv de knudrede tekster får sig efterhånden bidt fast.

Sådan er der også komiske og tragikomiske hændelser, der aldrig går i glemme. Som nu tilfældet, hvor manden på en af "Holmgårdene" havde tilegnet sig udtrykket "Skidrøv", som han brugte i af venskabelighed i tide og utide, når og hvor han kunne.

Det skide udtryk "Skidrøv" lavede således

stor ravage, den dag et af gårdens kreaturer kom for skade at træde på et gammelt mørnet, overgroet dæksel, som det styrtede igennem, for derefter at havne på bunden af en trang mudret brønd.

Set fra såvel kreaturets som bondens side var det en katastrofe, så en omgående redningsaktion var aldeles nødvendig og blev iværksat med hjælp af gårdens og nabogårdens karle.

Hurtigt blev der sendt en mand ned med et stykke solidt reb, der med eder og meget besvær langt om længe blev fastgjort på den uheldsramte kreatur.

Med slæb og tunge træk var dyret nu langsomt på vej op efter. Da hovedet så endeligt kom til syne over brøndens kant, var det, at bonden i glæde over redningsaktionens lykkelige udfald, henvendt til kreaturet sagde. "Væl du æt sæj mæ æn ting, hva vil du da osse dær ne ærter - din styk skidrøv".

Det skulle han aldrig have sagt, for ved den af ham så karakteristiske udtalelse, kom alle karlene sådan til at grine, at de mistede grebet, med det resultat, at det sølle, forslåede dyr endnu engang måtte en tur ned i den smalle, dybe, mudrede brønd.

I tresserne da der blev almindeligt at børnene fra de tyndbefolkede områder skulle køres ind til centralskolerne, der på det tidspunkt skød op i næsten hver eneste lille

by, måtte Holmgård gamle skole dreje nøglen som så mange andre. En slags renæssance fik den et stykke tid som lejrskole for udenbys børn, men i dag bruges den som almindelig beboelse.

Hvad enten de små skoler på landet var tækket med strå, pap eller cementsten, havde de kun en lærer eller lærerinde. Lærerinden var for det meste, om ikke altid, ansat i forskolerne, som også kaldtes "Æ bette skuel" eller "Æ pogsku'el". Otto Gram, der var Holmgård skoles sidste lærer, fik børnene fra Sdr. Ydby forskole, når de var omkring ni år. Her fortsatte de så skoletiden ud på nær de få, der kom på realskole. Kommunens gæve sognefoged, P. Plougmann Poulsen, var blandt de første her på egnen, der fik motordrevet køretøj, også kaldet automobil.

Dette selvkørende befordringsmiddel kom en almindelig fredelig eftermiddag rullende ad Sindrupvej og svingede mod øst ad Holmgårdvej.

Det var ikke Plougmann, der sad ved rattet, men derimod en ung, nybagt chauffør ved navn Jacob Boesen. Plougmann var en meget flink og venlig mand, en af dem, der havde svært ved at sige nej til at gøre en vennetjeneste. Således blev det også et ja, da Jacob luftede tanken om at låne Ford-vognen til at fragte et par ældre mennesker fra Sindrup til en begravelse i Ydby. I sig selv var en biltur en fornøjelse, selv om der var en trist sag de kørte efter. Hidtil var turen fra Sindrup ned gennem Holmgård og hertil, hvor de nu snart skulle dreje til venstre mod Tvolm, gået overmåde godt.

Farten havde været moderat, men her, hvor landevejen nærmede sig faretruende, var det som om Jacob havde glemt, at der skulle slækkes på speederen for at få maskineriets omdrejninger og dermed køretøjets fart sat ned. Nu, da den mandlige forsædepassager så katastrofen for sig, sagde han til Jacob. "Du skal have farten sat ned, for ellers ender det galt". Endnu var Jacob tilsyneladende i balance, og svarede overlegent. "Tag det nu bare ganske roligt, jeg er herre over værket".

Det var han på sin vis også, men sekunder efter lå bilen med passagerer og herren over værket i grøften på den modsatte side af landevejen.

Uhedsstedet lå tæt ved Sdr. Ydby

Harald Kjær (født 1890 - død 1968)

forskole, så de modigste elever troppede selvfølgelig op for at besigtige skadernes omfang.

Det, der gjorde størst indtryk på mig, var de mange blodige strimler papir, der lå spredt rundt omkring vognen. Men med barneøjne så det sikkert meget værre ud, end det egentlig var. Alle slap da også med skrækken, knubs og snitsår.

Efter den fatale ulykke levede Jacob lykkeligt mange år efter som hestekusk for kro- og vognmand Anton Kongensgård, Ydby. Men skæbnen ville dog, at han blev dræbt på den samme landevej ved at falde af et halmlæs ude på Draget.

Uden at forklejne nogen, det være sig samtidige eller nulevende personer, tør jeg vove den påstand, at smedemester Harald Kjær var den altoverskyggende originale personlighed i hele Sdr. Ydby-området.

Smedien lå som den første bygning på venstre hånd efter Holmgårdvej, når man kommer fra syd.

På grund af tiltagende forfald af såvel smedie som beboelse, flyttede Harald på sine gamle dage ind hos sin søster, Helga, der boede i det nyere hus lige efter. I mange år

efter smedens død, stod bygningen endnu ene og forladt og sank dag for dag yderligere i knæ. Og nu, da hele herligheden er fjernet, er der kun en lille asfalteret vigeplads som et synligt minde om stedet, hvor den gamle smedie lå.

I begyndelsen skabte Harald grobund for sin smedeforrøring i bryggerset i det lange hvide hus, der senere har fået Sdr. Ydby og Dragets vandværk som nabobygning. Som det gik fremad, blev vaskehusforholdene snart for trange og gjorde det nødvendigt at flytte til bedre lokaliteter. Efterhånden fik han godt greb om tingene og kunne til tider beskæftige ikke mindre end to svende. Det krævede forståeligt en kvindes omsorg for hus og husførelse, og da Harald var og forblev ugift, blev savnet afhjulpet med en husholderske, og i travle tider kunne driften endda kræve to.

I et og alt var Harald en underlig skikkelse. Værst tog det sig måske ud, når han drog afsted til dagens gerning med cyklen tungt belæst af en stor, uhåndterlig værktøjskasse og alskens andet grej og jernværk strittende ud til alle sider. Cyklen trak han altid, vel af sikkerhedsmæssige grunde, for havde han svinget sig i sadlen og yderligere belastet stellet med sit tunge korpus, ville det have krævet et særdeles solidt maskineri. Ved nærmere omtanke har jeg aldrig set Harald overskrævs i sadlen, så jeg kan da godt komme i tvivl, om han i det hele taget kunne cykle.

Af skikkelse var han ikke særlig høj, men derimod bred, rund og godt hjulbenet. Påklædningen var til daglig som fest holdt i mørkeste dystre nuancer, og det ville være en misforståelse at kalde ham dristig smart eller på nogen måde forfængelig.

Smedien havde, som smedier skal have, en bred, tung, tofløjet portdør. Var man ukendt med forholdene og trådte indenfor, røg man er stykke længere ned end forventet, idet der her var fremkommet er hul i det gamle, lerstampede gulv efter sliddet af smedene og de mange kunders kommen og gåen igennem evige rider. Havde man ærinde en mørk regnvejrsdag, varede det et stykke tid, før øjnenes pupiller blev indstillet på det rugende mørke, der herskede inden døre. Stod mesteren så selv ved ambolten og den flammende esse, var det som et varslende

skue, når han svingede hammeren og skyggen fra den og hans eget væsen dansede hen over de mørke vægge og der kulsodede loft. Sådan set er det forståeligt, at livet i det lys kunne give varsler om mangt og meget.

Når vinterens buldrende mørke satte ind, måtte Harald lysmæssigt slå sin lid til Holmgårdværkets strømforsyning og et par sodede, søvnige femogtyve watts glødelamper, der skærmløse hang og dinglede ned fra loftet i gamle, mørnede ledninger. Desuden gav essens lue det mørke rum et lille lys- og varmetilskud, der i forening med smedens hårde arbejde så nogenlunde kunne holde kulden fra døre.

Da der endnu var ålegræs og ål i Skibsted Fjord, var Harald Kjær som så mange andre en ivrig ålefisker. Samme interesse havde den unge, ugifte, nyansatte lærer ved Holmgård Skole, Otto Gram. Men selv om de for andre at se var et umage par, tog de tit på fjorden sammen efter en gang ål. Harald besad også andre kvaliteter, idet han både var overtroisk og egnshistorisk interesseret, om det så havde noget med hinanden at gøre. Men det er forståeligt, at han virkede interessant for en ung udefrakommende lærer.

Som de fleste husstande fik Harald leveret et svingende fuldt vognlæs nyfældet duftende grangrene (kvas), før efteråret indfandt sig. Et sådant læs var nærmest en nødvendighed for hvem, der ville sikre sig optændingspinde til kakkelovne og komfuret vinteren igennem. Almindeligvis blev det bestilt i god tid og leveret efterhånden som det blev fældet og vognmændene havde tid til at køre.

Efter det system vidste ingen, hvornår kvaset kom. Derfor var der altid en overraskelse, når vognen standsede udenfor med de forlængst bestilte grangrene. Kusken vidste fra tidligere år præcist, hvor kvaset skulle ligge, så inden nogen havde set sig om, stak han forken ind i siden på det høje læs og rippede på denne geniale måde det allermeste af i en og samme om bæring.

Uden for Haralds hus var der ikke levnet oplagsplads for den slags. Smedien lå for tæt på vejen, og ved enden af bygningen var der altid strøet en sand velsignelse af gammelt, ubrugeligt ragelse, såsom rustne pumper, vognhjul og alt andet i kasserede landbrugsmaskiner og husgeråd.

Smed Kjærs smedie, der indtil 1915 var ejet af smedemester N. Cbr. Hyldebl og hustru, der ses her på billedet (foto ca. år 1911)

Med den sparsomme udenomsplads var gode råd således dyre, når kvaset sådan pludselig kom. Men her var kun en mulighed, og det var at lade læsset gå, i håb om at der meste ville falde til hvile på den smalle strimmel grønsvær, der var mellem huset og vejen, så det ikke blev til alverdens gene for landevejstrafikken.

Mens læsset lå der, var området udenfor smedien faktisk i en slags undtagelsestilstand, og alle måtte for en stund træde hjælpende til, for at få det værste raget til side og væk fra kørebanen.

Men hermed var det ikke gjort, for grenene skulle jo også slås til pindebrænde og bæres under tag. Der var et stykke arbejde, der blev betragtet som et simpelt job. Derfor vakte det nogen undren det år, den unge lærer Gram slog hele Haralds læs og bar det på loftet. En og anden mente, det var et nedværdigende arbejde for en belæst mand og underligt, at han ville stå og skilte med den slags ud til åben vej. At Harald Kjærs person og væremåde også beskæftigede Hans Bakgård overordentlig meget, høres tydeligt i digtet om "Kræn sme", der er på syv vers, hvoraf det første lyder:

*Ta i mi hån ta i mi hån
en ligskoer goer forbik
det rovt Kræn sme en avtenstån
men æ ku ingen sik.*

At der er den sorte smed fra Sdr. Ydby, der har stået model og inspirerer Hans til digtet er uden al tvivl. For når Harald selv sagde, at han var synsk og kunne tage varsler, må det vel formodes at stå til troende, så hverken digte eller skrift om den sag bliver til rygtesmederi.

De overnaturlige evner strakte sig endda så vidt, at han kunne lyse både folk og fæ i band. Bandlysning er en ældgammel foreteelse, der foruden af Harald Kjær tidligere blev brugt af katolske og protestantiske præster. Men den overnaturlige magt, disse forskellige mennesker var givet, eller troede de var givet, må vel formodes ikke at stamme fra det samme kraftgivende center.

Det forundrer mig, at mennesker med synske evner aldrig advarer de intetanende mod den brand, død eller anden ulykke, der venter, men fortier deres viden til skaderne er sket, for først derefter at pose ud med deres videnskab. Begrundelsen skal måske findes i, at de synske på forhånd ved, at kun få levende sjæle vil tro på deres væsen, forudsigelser, viden og varsler, skønt alle ved, at der er mere mellem himmel og jord end selv det, de allerklogeste videnskabelige hjerner er i stand til at udgranske.

Måske var Haralds overnaturlige evner en medvirkende årsag til, at han altid mødte frem og viste sin deltagelse ved enhver begravelse, hvor han havde haft blot den mindste berøring med

*Helga Kjær Ydby
Søster til smeden Harald Kjær*

den afdøde eller fjerne slægtninge af denne. Der blev sagt, at når der var spisning efter den kirkelige højtidelighed, var hans fremmøde lige så sikker som præstens jordpåkastelse - og der var nok noget om snakken.

Dengang sluttede begravelser ikke ved kirken, som det er almindeligt nu, for som regel blev hele følget inviteret med til en mindesammenkomst, der bød på enten kaffe eller spisning. Og da et måltid mad endnu var til at betale, spillede det ingen større rolle for de allerfleste. Derfor var det ikke ualmindeligt, at en kendt og velhavende mand havde et følge på omkring et hundrede mennesker, der så bagefter blev bispist på kroen eller i sjældnere tilfælde på missionshotellet i Hurup.

Ved en sådan mindesammenkomst sad den efterladte, børnene, præsten og de allernærmeste pårørende i den ene ende af salen. Derefter kom de nærmeste naboer og længst væk sad så alle de andre.

Sådan placeret i god afstand af de rødbrandede øjne, var der altid mulighed for en hyggelig sludder mellem gode gamle bekendte, der ikke havde set hinanden i årevis. Emnerne kunne være mangfoldige og veksle mellem sygdom, skidt og skrøbelighed, for lidt eller for meget regn, og de altid alt for lave priser på mælk, svin og kreaturer. Så for mange forenede en sådan sørgehøjtidelighed det uundgåelige med det praktiske. Og afdøde led jo da på ingen måde hverken skade, tab eller afsavn, fordi gamle venner udvekslede tanker og måske fik aftalt et par småhandler - sådan i al stilfærdighed selvfølgelig.

Selv om det for alle andre så ud, som om Harald Kjær ikke kunne rammes af noget ondt, var han ifølge egne udtalelser livet igennem blevet hjem søgt af alle kendte og ukendte sygdomme og lidelser. En dag gav den gamle smed så op over for alt det onde og flyttede ind til sin ældre søster, der plejede og passede ham til det sidste.

Ingen af de to søskende havde nogensinde haft de store livsforholdigheder, og ikke en krone blev brugt til udskejelser eller unødvendig tant. Derfor var det blevet Haralds store glæde se seddelbunken vokse måned efter måned år efter år, nu da både han og søsteren fik en så rigelige aldersrente ubeskåret ind ad døren.

Kunne de mange gode pengesedler ikke bruges til andet, kunne de altid anvendes til at drille Hans Bakgård med, når han så ind for at høre, hvordan det stod til med smedens vaklende helbred og vel også i håbet om at redde en kop kaffe eller en bid brød. Under et sådant besøg var det, Harald kunne sige til søsteren, Helga, væl do et li hint al vor pæng å visem te den fatte Hans, så han ka sik hu manne vi håer”.

Med det lusede seddelbundet mente smeden, han havde de bedste trumfer på hånden til brug ved smådrillerierne, som deres samvær i regelen gik ud på. Før pengerigeligheden gjorde Harald brug af de gamle travere med, at Hans aldrig nogensinde havde foretaget sig noget fornuftigt eller nyttigt her i livet, og at det digterværk jo var noget enhver kunne, der ikke havde andet og bedre at tage sig til, og forøvrigt vidste ethvert fornuftigt menneske, at der aldrig blev fugls føde i den slags.

Efter sådanne og lignende salver af samme skuffe var det måske ikke så underligt, at smedemester Harald Kjær var og blev en af Hans

Bakgårds yndlingsemner - "Sme Skjeg" som han leende yndede at kalde ham.

Nu er de begge to døde, og hver især fik de

deres tid til at drille, glædes, digte og smede i. De fik tilmed det, der kaldes et langt liv, hvorfor det så gør det, når et langt liv er så umådelig kort.

Kilde: Sydthy Årbog 1990, side 6-23.

Harald Kjær og Ellen Nielsen i Nygaard